

Wojciech Haza*

**UREGULOWANIA NADZORU BANKOWEGO
W NOWEJ UMOWIE KAPITAŁOWEJ (BASEL II)
I OCENA ICH KONSEKWENCJI DLA POLSKIEGO
SEKTORA BANKOWEGO**

**BANKING SUPERVISION REGULATIONS
IN THE NEW BASEL CAPITAL ACCORD (BASEL II)
AND THE EVALUATION OF THEIR CONSEQUENCES
FOR THE POLISH BANKING SECTOR**

Summary

The rapidly developing globalisation of world economies has caused that it has become necessary to establish international authorities to control public entities (including, but not limited to, banks). These are banks that operate in the international market in an especially active manner. To reduce any and all irregularities in the banking sector, the Basel Committee on Banking Supervision was established. As a result of further actions, the New Basel Capital Accord (Basel II), in details defining the methodology of capital adequacy measurement and target standards for the banking supervision, was published.

The purpose of this document is to present major regulations of the New Capital Accord and assess their impact on the Polish banking sector. On the basis of a selected group of banks in Poland, we discuss the impact of new guidelines, for example, on a solvency ratio. The author also refers to the analysis of the impact of new regulations on the Polish banking sector performed by the Basel Committee. The article also presents a problem of banking supervision and reasons for international coordination of banking regulations. The research (including solvency ratio) covers the period from 2001 to 2006.

* mgr, Wydziałowe Studium Doktoranckie, Akademia Ekonomiczna w Krakowie.

1. Uwagi wstępne

Rozwijający się w szybkim tempie proces globalizacji gospodarek na świecie spowodował, iż koniecznym stało się utworzenie ponadkrajowych organów kontroli nad podmiotami publicznymi, do których możemy zaliczyć m.in. banki. To właśnie banki szczególnie aktywnie funkcjonują w skali międzynarodowej. Aby ograniczyć wszelkie zakłócenia w sektorze bankowym powołano do życia Bazylejski Komitet ds. Nadzoru Bankowego, składający się z przedstawicieli banków centralnych i bankowych władz nadzorczych krajów Grupy - G10 (Belgia, Francja, Holandia, Japonia, Kanada, Niemcy, USA, Szwajcaria, Szwecja, Wielka Brytania, Włochy) oraz Luksemburga i Hiszpanii. Komitet Bazylejski prowadzi prace nad ujednoczeniem regulacji nadzorczych oraz określeniem wymaganego poziomu kapitałów banków, które prowadzą działalność międzynarodową. Następstwem opisanych działań było opublikowanie dokumentu pod nazwą Nowa Umowa Kapitałowa (Basel II), który w szczegółowy sposób określa metodologię pomiaru adekwatności kapitałowej i docelowe standardy przewidziane dla nadzoru bankowego [Stefański 2006, s. 6]. Wspomniane ustalenia obowiązują instytucje kredytowe we wszystkich krajach, które stosują zalecenia Komitetu ds. Nadzoru Bankowego (m.in. kraje UE, kraje Grupy G - 10).

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie głównych regulacji przyjętych w Nowej Umowie Kapitałowej (NUK) i ocena ich wpływu na polski sektor bankowy. Na podstawie wybranej grupy banków w Polsce omówiono wpływ nowych wytycznych, m.in. na ich współczynnik wypłacalności. Autor odniósł się także do badań wpływu przyjętych zmian na polski sektor bankowy, prowadzonych przez Komitet Bazylejski. W artykule przedstawiono także problem nadzoru bankowego oraz powody międzynarodowej koordynacji regulacji bankowych. Analiza kształtowania się współczynnika wypłacalności badanych banków obejmuje lata 2001-2006.

2. Rola oraz znaczenie nadzoru bankowego w Polsce

Głównym celem nadzoru bankowego w Polsce jest zapewnienie bezpieczeństwa środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych oraz zapewnienie zgodności działalności banków z przepisami ustawy Prawo bankowe, ustawy o NBP, statutem oraz decyzją o wydaniu zezwolenia na utworzenie banku. Nadzór nad działalnością banków w Polsce sprawuje niezależna Komisja Nadzoru Bankowego (KNB), a decyzje i zadania przez nią określone wykonuje i koordynuje wydzielony organizacyjnie w strukturze Narodowego Banku Polskiego - Generalny Inspektorat Nadzoru Bankowego (GINB). Najważniejszymi zadaniami KNB są: określanie zasad działania banków, zapewniających bezpieczeństwo środków pieniężnych zgromadzonych w bankach przez klien-

tów; nadzorowanie banków w zakresie przestrzegania ustaw, statutu i innych przepisów oraz obowiązujących norm finansowych; dokonywanie okresowych ocen sytuacji ekonomiczno-finansowej banków i przedstawianie ich Radzie Polityki Pieniężnej oraz ocena wpływu polityki pieniężnej, podatkowej i nadzorczej na ich rozwój; opiniowanie zasad organizacji nadzoru bankowego i ustalenie trybu jego sprawowania [System bankowy..., 2001, s.8].

Do zadań GINB należy: licencjonowanie banków, monitorowanie ich struktury własnościowej oraz kwalifikacji kierownictwa; monitorowanie stabilności finansowej banków poprzez system sprawozdawczości nadzorczej; przygotowywanie regulacji ostrożnościowych, określających dozwolone lub zalecane parametry działania banków, poziom podejmowanego ryzyka oraz adekwatność zarządzania; inicjowanie oraz realizacja, na wniosek KNB, działań nadzorczych wobec banków w sytuacji kryzysowej, w tym monitorowanie programów i postępowania naprawczego, a w razie niedostatecznej poprawy sytuacji finansowej wnioskowanie do KNB o podjęcie dalszych kroków wynikających z przepisów prawa bankowego, tj. likwidacji, upadłości, połączeń; wykonywanie nadzoru skonsolidowanego [www.nbp.pl].

Funkcjonowanie nadzoru bankowego jest jednym z najważniejszych warunków zapewnienia stabilności i bezpieczeństwa systemu finansowego. Świadczą o tym zarówno regulacje Unii Europejskiej, jak i rekomendacje Bazylejskiego Komitetu ds. Nadzoru Bankowego [Podstawowe zasady ... 1997].

Rolą nadzoru bankowego w Polsce jest stopniowe równoważenie tradycyjnej formuły - według której nadzór bankowy dba, aby banki przestrzegały przepisów prawa i regulacji nadzorczych - działaniem zmierzającym do ograniczenia ryzyka, które może grozić depozytom powierzonym bankom. Rola ta jest coraz bardziej postrzegana jako budowanie warunków stabilizujących system bankowy poprzez proaktywne działania profilaktyczne. W Polsce od wielu lat nadzór bankowy podejmuje wysiłki, aby w jak najszerszym zakresie wprowadzić nowoczesne mechanizmy nadzorcze określone przez Komitet Bazylejski. Zdecydowana większość tych zasad została wprowadzona w życie lub jest w trakcie wprowadzania [System bankowy ..., 2001, s.35].

Zgodnie z obowiązującym prawem 1 stycznia 2008r. Komisja Nadzoru Bankowego stanie się częścią Komisji Nadzoru Finansowego (KNF), która kontroluje już branżę ubezpieczeniową, fundusze emerytalne i rynek kapitałowy [Ustawa 2006].

3. Nowa Umowa Kapitałowa – podstawowe założenia

W 1988 roku Komitet Bazylejski ds. Nadzoru Bankowego opracował pierwszą Umowę Kapitałową. Dokument dotyczył zasad ustalania minimalnego poziomu kapitałów własnych banków i zapewnienia lepszych warunków konku-

rencji pomiędzy bankami działającymi na rynku międzynarodowym. Mimo niewielkiej liczby krajów posiadających swych reprezentantów w Komitecie Bazylejskim, Umowa została powszechnie zaakceptowana również w krajach, które nie były reprezentowane w Komitecie. Współczynnik wypłacalności stał się ogólnosiwiatowym standardem pomiaru wypłacalności banków. W roku 2004 (wraz z modyfikacją w latach 2005 i 2006) Komitet Bazylejski opublikował zasady Nowej Umowy Kapitałowej (NUK lub „Bazylea II”), która została oparta na bardziej nowoczesnych metodach i narzędziach zarządzania ryzykiem [International Covergence ..., 2006].

Nowa Umowa Kapitałowa jest zbiorem wytycznych dla środowiska bankowego przygotowanych przez Komitet Bazylejski, które to wytyczne mają wesprzeć banki w zachowaniu odpowiedniego poziomu wypłacalności, a w konsekwencji zapewnić wyższe bezpieczeństwo systemu bankowego. Istotą Nowej Umowy Kapitałowej są tzw. trzy filary stanowiące zintegrowany pakiet, który powinien być wdrożony kompleksowo w poszczególnych krajach: minimalne wymogi kapitałowe – filar 1, proces analizy nadzorczej – filar 2, dyscyplina rynkowa – filar 3.

Minimalne wymogi kapitałowe -filar 1

Pomiar adekwatności kapitałowej wiąże się z określeniem, ile kapitału, bądź określonych funduszy własnych, powinien posiadać bank, aby jego działalność była bezpieczna. Nie wystarczy określenie minimalnego kwotowego progu kapitałowego, aby bank miał zabezpieczenie kapitałowe odpowiednie do skali prowadzonej działalności. W tym celu wprowadzono miary adekwatności, do których zaliczany jest m.in. współczynnik wypłacalności. NUK postawiła wymagania co do minimalnego poziomu współczynnika wypłacalności banków, tj. 8% aktywów ważonych ryzykiem. Jednocześnie ustalono, iż kapitały mają zapewnić nie tylko pokrycie ryzyka kredytowego i rynkowego, ale również ryzyka operacyjnego, jako dodatkowego ryzyka wprowadzonego przez NUK. Bazylea II dokładnie określa sposób ustalania wag ryzyka dla poszczególnych kategorii aktywów i zobowiązań pozabilansowych banków. Współczynnik wypłacalności jest obliczany według następującego wzoru:

$$R = \frac{FW}{AWR + 12,5 \times WKRR + 12,5 \times WKRO} \times 100\%$$

Legenda: R – współczynnik wypłacalności, FW – fundusze własne, AWR – suma aktywów i zobowiązań pozabilansowych ważonych ryzykiem, obliczona dla ryzyka kredytowego, WKRR – wymogi kapitałowe z tytułu ryzyka rynkowego, WKRO - wymogi kapitałowe z tytułu ryzyka operacyjnego,

Źródło: M. Stefański, *Nowe regulacje dotyczące wymagań kapitałowych wobec banków*, „Materiały i Studia” NBP 2006, Zeszyt nr 212, s. 11.

Na fundusze własne składają się określone kategorie kapitałów, m.in. kapitał zakładowy, zapasowy, pozostały rezerwowy, kapitał z aktualizacji wyceny oraz terminowe zobowiązania podporządkowane. Natomiast aktywa ważone ryzykiem to odpowiednie kategorie aktywów banku przemnożone przez przypisane im wagi ryzyka, odzwierciedlające profile ryzyka rynkowego, kredytowego i operacyjnego.

Ryzyko kredytowe związane jest z dłużnikami banku i dotyczy sytuacji, gdy dłużnik nie jest w stanie realizować swoich zobowiązań wobec banku. Do szacowania tego ryzyka bank może wybrać jedną z metod – metodę standardową (rating zewnętrzny), metodę ratingów wewnętrznych (IRB – ang. Internal Ratings Based), metodologię sekurytyzacji.

W metodzie standardowej wagi ryzyka dla poszczególnych ekspozycji kredytowych nadawane są na podstawie kryterium podmiotowego kredytobiorcy i przedmiotowego rodzaju należności. Podstawową zasadą metody jest nadawanie wag ryzyka na podstawie ratingu zewnętrznego (np. Standard & Poor, Moodys itp.), przy czym brak takiego rankingu oznacza wagę ryzyka 100%.

Nowym rozwiązaniem zaproponowanym w NUK jest wprowadzenie możliwości wykorzystania wewnętrznych narzędzi zarządzania ryzykiem kredytowym w procesie szacowania adekwatności kapitałowej. By bank mógł zastosować metodę ratingów wewnętrznych musi on spełnić minimalne warunki i wymagania sprawozdawcze oraz uzyskać zgodę instytucji nadzorczej danego kraju. Komitet Bazylejski podejmując decyzję o możliwości zastosowania takiego podejścia założył, iż banki mają więcej informacji o klientach, niż zewnętrzny podmiot ratingowy. Zastosowanie metody ratingów wewnętrznych pozwala bankom na zdecydowanie większe różnicowanie ocen ryzyka klientów, niż w przypadku metody standardowej opierającej się na ograniczonej liczbie ratingów ustalonych przez zewnętrzną agencję. Charakterystyki ryzyka obejmują miarę prawdopodobieństwa niewykonania zobowiązania (PD – ang. probability of default), stratę z tytułu niewykonania zobowiązania (LGD – ang. loss given default), ekspozycję niewykonania zobowiązania (EAD – ang. exposure at default) oraz termin rozliczenia (M – ang. maturity). Metoda ratingów wewnętrznych opiera się na miarach nieoczekiwanej straty (UL) i oczekiwanej straty (EL). Warto dodać, iż parametr LDG może zostać obniżony w przypadku, kiedy bank posiada zabezpieczenia kredytowe danej ekspozycji kredytowej.

Banki zostały także zobowiązane do stosowania, wyodrębnionej w dokumencie Bazylejskim i CRD [Dyrektywa UE w sprawie wymogów kapitałowych ang. Capital Requirements Directive], metody sekurytyzacji, aby móc obliczać wymogi kapitałowe z tytułu ekspozycji wynikających z sekurytyzacji tradycyjnej i syntetycznej lub podobnych struktur zawierających cechy wspólne obu rodzajów sekurytyzacji [Stefański 2006, s. 11].

Ryzyko operacyjne to ryzyko straty wynikającej z niedostosowania lub zawodności wewnętrznych procesów, ludzi i systemów technicznych lub ze zdarzeń zewnętrznych [Dyrektywa 2006/48/WE]. Do tego ryzyka odnosi się także ryzyko prawne, natomiast wyłącza się z niego ryzyko reputacji i strategiczne. NUK umożliwia wybranie przez bank jednej z trzech metod określenia wysokości ryzyka operacyjnego:

- metodę podstawowego wskaźnika (BIA – ang. basic indicator approach),
- metodę standardową (TSA – ang. standardised approach),
- alternatywną metodę standardową, która jest wariantem metody standardowej (ASA – ang. alternative standardised approach).

Metoda podstawowego wskaźnika polega na wyznaczeniu wysokości kapitału na pokrycie ryzyka operacyjnego jako procentu (oznaczonego jako α) średniej z zysku brutto banku z ostatnich 3 lat. Metoda standardowa jest oparta na podobnej zasadzie, jak metoda podstawowego wskaźnika, z tą jednak różnicą, że działalność banku należy podzielić na 8 pionów operacyjnych z jednoczesnym określeniem współczynnika β . Czynniki β jest przybliżeniem relacji faktycznie poniesionych strat z tytułu ryzyka operacyjnego w danym pionie, do ogólnego poziomu wyniku brutto generowanego w tym pionie. Alternatywna metoda standardowa dopuszcza stosowanie przez bank własnego wewnętrznego systemu pomiaru ryzyka operacyjnego. Zastosowanie zaawansowanych metod pomiaru ryzyka wymaga akceptacji ze strony instytucji nadzorczej. NUK nie zawiera szczegółowego opisu metod stosowanych w tym podejściu.

Ryzyko rynkowe to ryzyko związane zarówno z pozycjami bilansowymi, jak i pozabilansowymi banku z tytułu zmian cen rynkowych, np. zmian w cenach akcji, czy stóp procentowych. Bank może wybrać jedną z dwóch metod kalkulacji ryzyka rynkowego (w kolejności stopnia skomplikowania metody i wrażliwości na ryzyko):

- podejście w oparciu o metody standardowe (bank powinien wyznaczyć 5 składników ryzyka, które podlegają pomiarowi, a następnie są sumowane i wynik ten stanowi ryzyko całościowe),
- podejście w oparciu o modele opracowane wewnętrznie przez bank.

Proces analizy nadzorczej - filar 2

Celem 2 filaru NUK jest przekonanie organu nadzorczego, że banki utrzymują kapitały na poziomie umożliwiającym pokrycie ewentualnych strat. Przedstawiono tam najważniejsze zasady analizy nadzorczej, jej przejrzystość i odpowiedzialność, jak również wytyczne dotyczące zarządzania ryzykiem. Banki powinny zapewnić organowi nadzorcemu możliwość ustalenia przebiegu procesu oceny swojej adekwatności kapitałowej oraz strategię utrzymywania odpowiedniego poziomu kapitałów. Filar 2 dotyczy trzech głównych obszarów [Dyrektywa 2006/48/WE]:

- ryzyk, które nie są w pełni objęte filarem 1 (np. ryzyko stopy procentowej),
- ryzyk nieuwzględnionych w filarze 1 (np. ryzyko strategiczne, ryzyko biznesowe)
- zewnętrznych czynników mających wpływ na bank (np. efekt cyklu koniunkturalnego).

Organ nadzorczy ma za zadanie interweniowanie w celu zapobiegania możliwości obniżenia się kapitału poniżej poziomów minimalnych oraz może wymagać od banku podniesienia kapitałów powyżej minimalnego poziomu. Dodatkowo organ nadzoru weryfikuje, czy bank odpowiednio zarządza procesami związanymi z wyznaczeniem minimalnego poziomu kapitałów.

Dyscyplina rynkowa - filar 3

Komitet Bazylejski nie zamierza wprowadzać na rynku bankowym pełnej informacji o jego uczestnikach, ale wymaga, aby wszelkie informacje mające wpływ na decyzje inwestorów, konkurentów czy klientów banków były jawne. Stąd też głównym celem trzeciego filaru jest wprowadzenie wysokich standardów dostępu do informacji finansowych. W związku z tym NUK zwraca uwagę na konieczność stosowania jednolitych międzynarodowych standardów rachunkowości i sprawozdawczości [Stefański 2006, s. 47].

4. Wpływ Nowej Umowy Kapitałowej na polski sektor bankowy

Wprowadzenie wymogów zawartych w NUK będzie się wiązać z dużymi zmianami w bankach, zarówno pod względem kapitałowym, jak również organizacyjnym. Pod względem zmian kapitałowych w bankach NUK wymusi następujące działania:

- zastosowanie nowych wytycznych w zakresie wag ryzyka wpłynie na znaczne zmiany łącznego wymogu kapitałowego,
- banki niespełniające obecnych wymogów kapitałowych będą musiały dokonać niezbędnych dopasowań,
- przedsiębiorstwa o niskich ratingach będą musiały się liczyć ze zwiększonym oprocentowaniem nowych kredytów, bowiem banki „przerzucą” część swoich kosztów na klientów,
- nawet małe banki będą miały na celu spełnienie wymogów metody opartej na wewnętrznych ratingach na skutek „konkurencji ratingów”,
- obniżenie wymogów kapitałowych dla klientów detalicznych oraz małych i średnich firm da pozytywny bodziec do dywersyfikacji działalności kredytowej.

NUK wprowadzi także znaczne zmiany organizacyjne w bankach, m.in.:

- konieczność dostosowania polityki, procedur do wymogów określonych w NUK oraz wytycznych KNB. Dodać należy, iż implementacja NUK w bankach ze względu na jej zakres, jak również mnogość tzw. „opcji narodowych” jest poważnym wyzwaniem (istotna rola wykwalifikowanej kadry pracowników banku),
- konieczność oddzielenia jednostek organizacyjnych banku nadających ratingi od osób odpowiedzialnych za wzrost akcji kredytowej,
- duże znaczenie będą odgrywać komórki audytu wewnętrznego banku (rewizja procesów ratingowych, jakości danych, kontrola sprawności zarządzania portfelem kredytowym),
- banki będą zmuszone ponieść znaczne nakłady na dostosowanie swoich systemów informatycznych. Szczególne wymagania będą dotyczyć konieczności rejestracji i rewaluacji dopuszczonych przez Komitet Bazy-lejski zabezpieczeń,
- dużym wyzwaniem, szczególnie dla mniejszych banków, będzie przygotowanie narzędzi niezbędnych do wykorzystania w ramach metody IRB, w których banki muszą wdrożyć odpowiedniej jakości narzędzia ratingowe i scoringowe, jak również zbudować bazy danych dotyczących parametrów PD, LGD oraz terminów zapadalności [Dziekoński 2003, s. 66-67].

Bodaj najistotniejszą konsekwencją zastosowania NUK jest zmiana wartości aktywów ważonych ryzykiem, wynikająca ze zmiany wag ryzyka, jak również włączenie ryzyka operacyjnego do obliczania współczynnika wypłacalności. KNB zwraca uwagę na fakt, iż NUK traktuje niekorzystnie kraje będące w trakcie transformacji systemowych, takie jak Polska, Czechy, Węgry (odstąpienie od kryterium przynależności do OECD na korzyść kryterium oparte-go na ocenach uznanych agencji ratingowych). Następstwem takiego działania może być utrwalenie podziałów między wysoko rozwiniętymi i nierozwiniętymi systemami bankowymi, zarówno w zakresie kosztów pozyskania kapitału, jak i finansowania [Uwagi do Trzeciego ..., 2003]. Ze względu na możliwość zaistnienia sytuacji, w której niektóre banki będą miały problem z pozyskaniem kapitału (co może zmusić je do ograniczenia działalności bądź też obniżenia rentowności) w najbliższych latach należy oczekiwać nowej fali fuzji i przejęć bankowych. Dzięki takiej sytuacji instytucje kredytowe będą mogły realizować swoje plany ekspansji i rozwoju w warunkach globalizacji.

NUK powinna się przyczynić, w pośredni sposób, do rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, bowiem dla tych właśnie podmiotów zostaną uproszczone procedury kredytowe (ze względu na fakt, że podmioty te będą traktowane jak detaliści, banki będą mogły obniżyć wymogi kapitałowe). Będzie to zjawisko korzystne dla polskiego sektora bankowego, bowiem banki staną się bardziej

aktywne i efektywne w wyniku zwiększenia ilości klientów. Na takim rozwiązaniu szczególnie powinny zyskać duże banki detaliczne w Polsce (PKO BP S.A. oraz Pekao S.A.).

Analizując wpływ zapisów NUK w ramach 1 filaru na polski sektor bankowy, warto odnieść się do badań przeprowadzonych przez Komitet Bazylejski – QIS (Quantitative Impact Studies). Polska uczestniczyła w badaniach QIS3 i QIS5, przy czym badaniem drugim objęto 19 banków komercyjnych oraz 60 banków spółdzielczych działających w Polsce (łącznie 80% polskiego sektora bankowego). Wyniki QIS3 wykazały, iż wprowadzenie NUK w polskim sektorze bankowym może wpłynąć na obniżenie współczynnika wypłacalności o 1,2% (metoda standardowa) oraz 4% (metoda wewnętrznych ratingów) [Raport o stabilności ..., 2003, s. 74-75]. Według szacunków GINB współczynnik wypłacalności spadnie w sektorze, w zależności od przyjętej metody, od 2,2% do 5,4%. Taka sytuacja spowodowałaby pogorszenie dokapitalizowania polskiego sektora bankowego.

Tabela 1. Wpływ NUK na wymogi kapitałowe badanych banków wg typu banku (stan na 30.09.2005 r.)

Wyszczególnienie	Liczba banków	WW (%)	Wpływ NUK na WW (%)	Zmiana WW (%)	Zmiana AWR (%)	Suma AWR (%)
Banki komercyjne, w tym:	19	14,70	12,80	-1,90	14,99	100
- zrzeszające	3	15,80	14,24	-1,56	10,96	1,34
- detaliczne	4	12,47	15,29	2,82	-17,03	5,20
- korporacyjne	2	9,33	8,46	-0,87	5,16	6,46
- uniwersalne	10	15,21	12,96	-2,25	17,70	87,00
Banki spółdzielcze	60	13,91	13,13	-0,78	5,90	100

Legenda: WW – współ. wypłacalności, AWR – aktywa ważone ryzykiem

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Skutki wprowadzenia NUK i Dyrektywy CRD dla polskiego systemu bankowego na tle europejskim i światowym: Wyniki Piątego Badania Ilościowego (QIS5)*, GINB, wrzesień 2006r.

Wyniki badań QIS5, które zostały opublikowane w czerwcu 2006r. [Results of ..., 2006] wykazały, że wprowadzenie rozwiązań NUK spowoduje wzrost aktywów ważonych ryzykiem (AWR) o 15% dla banków komercyjnych (głównie na skutek ryzyka operacyjnego), oraz o 5,9% dla banków spółdzielczych. Mniejszy wzrost AWR w bankach spółdzielczych wynika głównie z większego znaczenia należności detalicznych w portfelach tych banków. Niewątpliwie drugim czynnikiem wpływającym na prognozowanie wzrostu AWR w bankach spółdzielczych jest fakt, iż ze względu na mniejsze możliwości systemów in-

formatycznych w bankach spółdzielczych oraz wciąż ograniczoną wiedzę na temat szczegółowych zapisów NUK, niektóre banki mogły zaniżyć wymóg kapitałowy wyliczony zgodnie z zasadami opisanymi w NUK (np. nie wykazując w pełni należności przeterminowanych, bądź też klasyfikując należności do złych wag ryzyka). Wpływ NUK na wymogi kapitałowe wg typu banku przedstawia tabela 1. Dla objętych badaniem banków komercyjnych współczynnik wypłacalności obniżył się o 1,9%, natomiast dla banków spółdzielczych spadek wyniósł 0,78%. Należy oczekiwać, że wprowadzenie w polskich bankach postanowień NUK nie spowoduje bezpośrednio konieczności podwyższania ich kapitałów, mimo iż na poziomie sektora bankowego minimalny poziom funduszy własnych wzrośnie o ok. 3,5 mld zł [Skutki wprowadzenia ..., 2006, s. 54].

Tabela 2. Liczba banków komercyjnych w Polsce wg współczynnika wypłacalności w latach 2001-2006

Współczynnik wypłacalności	2001	2002	2003	2004	2005	09.2006
8% i powyżej	64	53	55	54	54	53
- z tego 30% i powyżej	15	12	9	8	6	7
od 15% do 30%	24	22	19	21	25	16
od 12% do 15%	13	8	12	13	11	17
od 8% do 12%	12	11	15	12	12	13
poniżej 8%	5	6	3	0	0	0
Ogółem	69	59	58	54	54	53
Średnia arytmetyczna	15,1	13,8	13,7	15,5	14,5	13,3
Mediana	16,0	16,8	14,8	16,2	15,4	13,9

Źródło: *Sytuacja finansowa banków w okresie styczeń-wrzesień 2006r.* NBP, Warszawa 2007.

Przedstawione w tabeli 2 i 3 informacje o kształtowaniu się wysokości współczynnika wypłacalności w polskim sektorze bankowym w latach 2001-2006 wskazują, iż nawet sprawdzenie się prognoz dotyczących obniżenia się wskaźnika wypłacalności, nie spowoduje znaczących zmian, w wyniku których uzyskanie przez banki w Polsce minimalnego poziomu wskaźnika wynoszącego 8% byłoby niemożliwe (badania Komitetu Bazylejskiego wykazały, iż zastosowanie NUK spowoduje obniżenie współczynnika wypłacalności poniżej 8% tylko w jednym przypadku banku spółdzielczego).

Tabela 3. Liczba banków spółdzielczych w Polsce wg współczynnika wypłacalności w latach 2001-2006

Współczynnik wypłacalności	2001	2002	2003	2004	2005	09.2006
8% i powyżej	632	595	598	593	587	584
- z tego 30% i powyżej	41	36	44	35	60	55
od 15% do 30%	299	284	285	281	273	293
od 12% do 15%	122	125	118	130	134	130
od 8% do 12%	170	150	151	147	120	106
Poniżej 8%	10	10	2	3	1	0
Ogółem	642	605	600	596	588	584
Średnia arytmetyczna	13,9	13,4	14,2	14,1	14,7	14,9
Mediana	15,4	15,5	15,8	15,7	16,1	16,5

Źródło: *Sytuacja finansowa banków w okresie styczeń-wrzesień 2006r.* NBP, Warszawa 2007.

Z szacunków GINB wynika, że w ramach metody standardowej, najistotniejszej z punktu widzenia polskiego systemu bankowego, duży wpływ na wymagany poziom funduszy własnych będą miały zmiany w zakresie wag ryzyka należności bankowych, szczególnie dla należności detalicznych. Wpływ uwzględnienia zewnętrznych ocen jakości kredytowej jest także istotny dla należności od banków oraz należności sektora rządowego. Pogłębiona analiza zachęt kapitałowych do wprowadzania metod zaawansowanych szacowania ryzyka (uwzględniająca różnice w składzie portfeli banków) wskazuje, że metody zaawansowane mogą istotnie obniżyć wymogi kapitałowe polskich banków. Wyniki badań wskazują, że banki mogłyby uzyskać największe korzyści z wprowadzenia metod zaawansowanych w ryzyku kredytowym dla portfeli detalicznych. Taki wynik jest zbliżony z rezultatami europejskimi. W przeciwieństwie do Polski w ramach UE odnotowano również spadki wymogów dla należności od przedsiębiorstw oraz banków. Zaobserwowana różnica zmian wymogów kapitałowych wynika z relatywnie wyższej jakości kredytowej tych klas ekspozycji w UE [Skutki wprowadzenia ..., 2006, s. 52].

W zakresie ryzyka operacyjnego polskie banki są obciążone znacznie wyższym wymogiem kapitałowym, niż banki w UE. Jest to następstwem wyższej ryzykowności, a zarazem dochodowości aktywów polskich banków, co zawiąza podstawę obliczania wymogu kapitałowego w metodach BIA (wskaźnika bazowego) i TSA (podejście standardowe w ryzyku operacyjnym), nie wynika natomiast z istotnie wyższego poziomu ryzyka operacyjnego w polskich bankach. Relatywnie bardzo wysokie wymogi z tytułu ryzyka operacyjnego wskazują, że oprócz portfela detalicznego, właśnie obszar ryzyka operacyjnego może przynieść potencjalnie największe korzyści kapitałowe dla polskich banków przy wdrażaniu metod zaawansowanych.

Upodabnianie się modeli ryzyka wynikające z metody ratingów wewnętrznych może spowodować, że wszystkie banki będą szacowały ryzyko w podobny sposób, a w sytuacji, gdy sposób ten okaże się zły, może spowodować on powstanie ryzyka systemowego. Problem ten może dotyczyć Polski, ale także innych krajów działających w globalnej gospodarce (modele ryzyka stosowane będą przez międzynarodowe grupy finansowe).

5. Uwagi końcowe

Stabilność systemu bankowego stanowi jeden z podstawowych elementów systemu gospodarczego poszczególnych krajów, wpływając tym samym na stabilność gospodarki w ujęciu globalnym. Stąd też wytyczne przygotowane przez Komitet Bazylejski mają istotne znaczenie dla realizacji przez polski nadzór bankowy określonego wyżej zadania. Implementacja zapisów NUK w polskim, i nie tylko, sektorze bankowym jest stosunkowo trudna, m.in. ze względu na wysoki stopień szczegółowości rozwiązań zawartych w tym dokumencie.

Ocena wpływu NUK na polski sektor bankowy dotychczas opiera się na prognozach wynikających z badań przeprowadzonych przez GINB oraz Komitet Bazylejski. Niewątpliwie dodatkowy wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka operacyjnego wpłynie niekorzystnie na współczynnik wypłacalności polskich banków (konieczność utrzymywania wyższych kapitałów). Jednakże należy zauważyć, iż większość banków działających w Polsce posiada nadwyżki kapitałowe, co spowoduje, że ich współczynniki wypłacalności nie będą niższe niż ustalony przez Komitet Bazylejski poziom 8%. Zastąpienie kryterium członkostwa w OECD ocenami agencji ratingowych stanowi pewne zagrożenie dla polskiego sektora bankowego, na co zwraca uwagę KNB (ewentualne obniżenie ratingów będzie skutkowało koniecznością zwiększenia kapitałów przez banki, a jeżeli tego nie uczynią, będą one musiały ograniczyć akcję kredytową). NUK wpłynie także na dalsze procesy fuzji i przejęć w polskim sektorze bankowym.

Wdrożenie zaawansowanych metod zarządzania ryzykiem operacyjnym i kredytowym jest szansą dla polskiego sektora bankowego na zmniejszenie dystansu do banków z krajów najbardziej rozwiniętych. Istotnym jest także fakt, że świadome zarządzanie ryzykiem kredytowym pozwoli na poprawę jakości portfela kredytowego, a wprowadzenie systemów zapobiegania zdarzeniom związanym z ryzykiem operacyjnym wpłynie na bardziej efektywne i bezpieczne funkcjonowanie instytucji kredytowych. Na skutek wprowadzenia wysokich standardów sprawozdawczości oraz dostępu do informacji finansowej bezpieczeństwo funkcjonowania banków zostanie istotnie wzmocnione.

Problematyka NUK przedstawiona w artykule wymaga dalszych badań, szczególnie pod względem możliwości zastosowania przez banki metod szacowania ryzyka w celu uzyskania dodatkowych korzyści kapitałowych.

Literatura

1. Chorafas D.N., *Economic capital allocation with Basel II (cost, benefit and implementation procedures)*, Elsevier Butterworth-Heinemann, Oxford 2004.
2. Dierick F., Pires F., Scheicher M., Spitzer K.G., *The New Basel Capital framework and its implementation in the European Union*, ECB, "Occasional Paper Series" 2005, No 42.
3. *Dyrektywa 2006/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14.06.2006 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje kredytowe*, „Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej” L 177 z 30.06.2006 r.
4. *Dyrektywa 2006/49/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14.06.2006 r. w sprawie adekwatności kapitałowej firm inwestycyjnych i instytucji kredytowych*, „Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej” L 177 z 30.06.2006 r.
5. Dziekoński P., *Nowa Bazylejska Umowa kapitałowa – konsekwencje dla rynku kredytowego*, „Materiały i Studia” 2003, Zeszyt nr 164.
6. *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards*, Bank for International Settlements, Basel 2006.
7. *Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 13 maja 2002r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy Prawo bankowe*, Dz.U. 2002, nr 72, poz.665 z późn. zm.
8. *Podstawowe zasady efektywnego nadzoru bankowego*, Bazylejski Komitet ds. Nadzoru Bankowego 1997.
9. *Polski system bankowy. Stan i perspektywy*, NBP, Warszawa 2005.
10. *Results of the fifth quantitative impact study*, BIS, Basel 2006.
11. *Skutki wprowadzenia Nowej Umowy Kapitałowej i Dyrektywy CRD dla polskiego systemu bankowego na tle europejskim i światowym: Wyniki Piątego Badania Ilościowego (QIS5)*, GINB, Warszawa 2006.
12. *Sytuacja finansowa banków w okresie styczeń-wrzesień 2006r.*, NBP, Warszawa 2007.
13. Stefański Marek, *Nowe regulacje dotyczące wymagań kapitałowych wobec banków*, „Materiały i Studia” NBP 2006, zeszyt nr 212.
14. *System bankowy w Polsce w latach dziewięćdziesiątych*, NBP, Warszawa 2001.
15. *Ustawa z dnia 21.07.2006r. o nadzorze nad rynkiem finansowym*, Dz. U. 2006, nr 157, poz. 1119.
16. *Ujednoczenie pomiaru kapitału i standardów kapitałowych w skali międzynarodowej. Znowelizowana metodologia*, Bazylejski Komitet ds. Nadzoru Bankowego, Bazylea 2004.

17. *Uwagi do Trzeciego Dokumentu Konsultacyjnego – Nowa Umowa Kapitałowa* wydane przez Bazylejski Komitet Nadzoru Bankowego, GINB, Warszawa 2003.
18. strony internetowe: www.nbp.pl, www.bis.org, www.baselalert.com.